

מגילת השואה

כתב: שאול מייזליש
עורך: אליעזר הירון
מרכז פרויקט: רפאל שפרוט

הוצאת שי, ת.ד. 6144 תל-אביב
טל: 052-8805599, 050-8876957, 052-2455283
דוא"ל: levi_s@bezeqint.net

•— תוכן העניינים —•

3	הקדמה / הרב ישראל מאיר לאו
4	יגון הופך לניגון חדש / מרים פרץ
5	חוב מוסרי / אריה ברנע
6	א. פתיחה
6	ב. עננים בשמי אירופה, ימי הגטו
8	ג. תוכנית הפתרון הסופי
11	ד. משימה אחרונה: יהדות הונגריה
12	ה. אנה פרנק
12	ו. הגרמנים בדרך לארץ ישראל
13	ז. יהדות המזרח
14	ח. מרד גטו ורשה
15	ט. להושיט יד ליהודים-חסידי אומות העולם
15	י. פרטיזנים ובריגדה יהודית
16	יא. סיום המלחמה
17	יב. מדינת ישראל
18	יג. משפט אייכמן
18	יד. שבנו אל ארץ מקלט
20	טו. א-ל מלא רחמים
20	אני מאמין ושירת התקווה
21	תודות
21	ברכות והקדשות
22	מקורות
23	עם חתימה...

הרב ישראל מאיר לאו שליט"א

הרב הראשי

יו"ר מועצת "יד ושם"

בספרי האוטוביוגרפי "אל תשלח ידך אל הנער", כתבתי כי ילד בן שמונה אינו יכול לשכוח את בוכנוולד. הוא רואה את המראות ושומע את הקולות: "אני זוכר הכול ואם אני יכול גם להזכיר - והיה זה שכרי".

אנחנו, שרידי השואה, היכולים להזכיר, הולכים ומתמעטים. מכאן החשיבות העצומה להחדרת תודעת השואה וזיכרונה, בכל הדרכים והצורות האפשריות העומדות לרשותנו.

אחת מהן היא "מגילת שואה" זו שכתב הסופר והעיתונאי שאול מייזליש, הבאה להשתמש בסוד השתיקה והצמצום, כדי להגיש מגילה שרעיונותיה קצרים, צו לצו, קו לקו, ואשר תמציתה: התורה הנאצית לא רק נאבקה בימי העברה והזעם נגד יהודים. היא לחמה כנגד היהדות, כנגד כל זכר יהודי בקרב האנושות.

מצוות שימור הגחלת, מדריכה אותי יום ויום ושעה ושעה ולכן כל תוספת מעין זו ללימוד, לעיון - חיונית היא מאין כמות.

המגילה מתעדת את הטרגדיה של האובדן והאבדון, הסבל והייסורים, הרס הנווה המשפחתי, הקהילתי והאיום על עצם קיומו של העם היהודי.

שימור ותיעוד זה הוא המשך לקריאה שעדיין מהדהדת בי, קריאת האימהות שלנו כשנדחסו לקרונות המשא וצעקו אלינו, שנשארנו על הרציף: "זכור שאתה יהודי!". זוהי צוואה שלא דיברה על נקמה, אלא ציווי לזכור את הזהות היהודית ולפעול לפיה.

סיפור חייו של דור העקידה מהווה סמל ודוגמא הרואית לחיים של קידוש השם, רוויים באמונה עוצמתית ובשמירה על צלם אנוש.

אנו מצווים להמשיך הוויה מופלאה זו ולקדש את ה' בדרכי חיינו, להשלים את החלל שנפער ולהיות ראויים למקדשי השם שבכל הדורות.

מרים פריץ

אם הבנים - כלת פרס ישראל

מגילת השואה שלפניכם באה כדי להעניק נוסח תמציתי אך בו בזמן מקיף, לאחת התופעות הקשות והמצמיתות שעברו על העם היהודי לדורותיו. עבורי, נוסח זה שכתב ידידי שאול מייזליש נועד להיות קריא וידידותי לימי השואה וימי הזיכרון שמעצבים את חיינו. עבורי גם לא ניתן לנתק את השלשלת המוליכה משדות הקטל ומחנות המוות של אירופה ואפריקה אל מדינת ישראל שהיא התוצאה והפועל היוצא של מכוות אש זו. הוריי תמיד דיברו על הנס הגדול של יהדות מרוקו ממנה אני באה, שניצלה מן התופת ולא נכרתה תחת המגף של הקלגס הנאצי.

אחיי ואחיותיי היהודים שם נלקחו, נעקרו, נרמסו, נכתשו בכל אמצעי השטן בניסיון לטשטש את צלם האדם, אבל העוקרים לא הצליחו. הם לא לקחו את הלב, את הדיקון היהודי, את הרוח, הנשמה. היהודים אמרו בהחלטה פנימית - יש בשבילי מה לחיות. הם לא יהרסו את הערך היהודי. כל אחד מהם הוסיף ואמר: 'אסור לי להגיד בשבילי זה נגמר, אין טעם לחיי, כולם מתים סביבי ועוד מעט יגיע תורי'. לא, לא תנצחו אותי ולא את החירות שנמצאת בליבי. כן, את הגוף שלנו ניתן לענות, את הפיזי למוטט, את החרות החיצונית למוסס, אך הנפש פנימה ממשיכה לפכות ולהיות חלק ממסורת יהודית גדולה. יש בשבילי מה לקום בבוקר. יש בקול המדבר בתוכי כמיהה לחיים שלמים והרמוניים טבולים ברוח היהדות.

***

זהו המסע הגדול ביותר שעבר העם שלנו. הוא מתחיל בוורשה ומוסקבה, עובר דרך טריפולי, מרקש וסלוניקי, ונותן אפשרות להיבנות ולבנות מחדש. למסע הגדול הזה נתתי שני בנים, לכאורה שיא של קורבן, אבל ממנו אפשר רק לצמוח.

ההיסטוריה שלנו חתומה בחותם הייסורים, במיוחד בדורות האחרונים, אבל יש בהם גם חיוב עבור מדינה שיש בה אחוות אחים ובתוכה צומח עם ישראל, עם נפלא.

***

אלירז בני, שב ממסע השואה בפולין עם 400 תמונות בקנה המצלמה שלו וכל התמונות היו של... פרחים. "מה הבאת לי?" נחרדתי.

"כל פרח שצילמתי שם, בפולין, אמא, הוא ילד יהודי שעלה השמימה" השיב. בשבילי לא הייתה תשובה ניצחת יותר לנאציים מאשר תמונות הפרחים שאלירז הביא.

הספר, "מה שנותר - חפצים אהובים לזיכרון" מכיל צילום של שתי אבנים - שחורה ולבנה - שנלקחו מלבנון, מן המקום בו נפל בני אוריאל. בני השני, אלירז, לחם באותו מקום, במלחמת לבנון השנייה, שבע שנים אחרי שנפל אוריאל. הוא חוזר לשם כמפקד, הולך אל הסלע שעליו נפל אחיו ומאותו סלע שממנו הביאו לי את האבן השחורה הוא חוצב ומביא לי את האבן הלבנה. האבנים הללו עומדות בביתי על דגם של בית המקדש, וכשיבוא היום ואנשים יתרמו כסף לבניית בית המקדש, אני אתרום את שתי האבנים הללו המסמלות את כל מה שעם ישראל עבר. האבן השחורה מסמלת את המשברים, הכאבים, השכול והקשיים - ששיאם היה השואה ומוראותיה. בכפיפה אחת היא עומדת עם האבן הלבנה, אבן התקווה, הבנייה, השמש והאורה. הן מבטאות את משואת ישראל ועלינו לזכור שכל איש שואה הוא "צל" שניק", הוא אגדה חיה או מתה, אבל אגדה. הוא חלק מהמחיר ששילמנו על הבית הזה. נקווה שלא נשלם יותר.

כל דור ואויביו, כל דור ומתיו, כל דור וגבורתו. אין לי ספק כי השואה הולידה את הבית שאנו כל כך ראויים לו ושאוּריאל ואֵלירז שילמו בחייהם כדי לכונן את בטחונו וקיומו. הלקח מן השואה מתגלם גם בדברים שאמרת בטקס קבלת פרס ישראל ושנגעו לראייה הטובה המתחייבת וצומחת גם מתוך הכאוס ותהומות הסבל: "יש לי לב אחד שנשבר שלוש פעמים, שתי הודעות שבר נוראיות, נפילת בני בכורי אוריאל בקרב בלבנון, פטירת אישי אליעזר משברון לב ונפילת בני השני אלירז בקרב בעזה. עם הלב הזה יצאתי אל עמי ובמילים פשוטות, בשפת הלב השבור, דיברתי על הארץ הזאת ומורשתה, על הבחירה בטוב, על השמחה, על הדבקות בחיים, על אחריות ומעורבות חברתית. מתוך הלב הזה, שפועמים בו אמונה בארץ הזאת ובעם הזה, מתוך תהומות הכאב שהותירה לנו השואה, נבעו מעיינות של אהבה וכשהלב מלא אמונה, הוא יכול לעמוד באתגרים הקשים ביותר, הוא יכול ליצור יצירות גדולות. זוהי גם יצירתי שלי ושל כל האודים הניצלים מאש הטרואמה הנוראה שעברנו בימי השואה. היצירה הזו נטועה בלבבות והיא פרי סערות הימים של השואה מכאן ושל המלחמה על הארץ מכאן. הפכתי את יגוני וגם אנו, כולנו, צריכים להפוך את יגוננו, לניגון חדש.

חוב מוסרי

אריה ברנע

יו"ר 'עמך' - המרכז הישראלי לתמיכה נפשית וחברתית בניצולי השואה ובדור השני
ראשית חכמה - מלוא ההערכה לידידי שאול מיזליש שידו רבה לו בתחומי התקשורת, היהדות וזכר השואה לאורך עשרות שנים. יישר כוחו על היוזמה ועל המעשה בקשר למגילת השואה שלפניכם.

במשך שנים רבות לא עמד בפנינו טקסט מכונן בקשר לשואה, מקיף וחגיגי כמו מגילת העצמאות, וכן כמו סידור התפילה, להבדיל. חיסרון זה הורגש הן בבתי הכנסת ובבתי הספר, הן בטקסים הממלכתיים, הן ליד שולחן המשפחה המעלה את זכרונות סבתא וסבא (הנמצאים בינינו או שכבר הלכו לעולם) מהתקופה האיומה מכל איום.

הישרדותם של ניצולי השואה, והמשך חייהם עד היום הזה, לפלא הם בעינינו. מדרך-הטבע הוא שהילדים שייולדו בעוד שנים אחדות לא יפגשו ניצולי שואה, ועובדה זו מסבה לנו כאב גדול. אנו שואלים את עצמנו איך ניתן יהיה לשמר את זכר התקופה הקשה ולהפיק ממנו משמעות לאומית ואנושית בעולם שבו אין כבר איש שיוכל לומר: אני הייתי שם.

והנה מונח לפנינו מענה חשוב מאין כמוהו, מגילה שראשיתה בזכרונם האישי של הניצולים ושהמשכה בדורות הבאים.

לשם מה עלינו לזכור? הדור המבוגר איננו יכול לשכוח. הדור השני והשלישי, ולפעמים גם הרביעי, יזכרו את ההורים והסבים. לא כך שאר המשפחות שהשואה לא היתה חלק מסיפורן האישי, ולא כך הדורות שיבואו. המגילה שלפנינו איננה מסתפקת בסיפור ההיסטורי והאנושי כשלעצמו, אלא מניחה על שולחננו גם הצעה למשמעות אקטואלית תמיד: חיזוק הזיקה של כל דור ודור לעם היהודי ולמורשתו, למדינת ישראל שקמה על החורבות - ולחובתנו המוסרית כלפי כל באי עולם, כי בצלם נבראו.

מגילת השואה

א. פתיחה

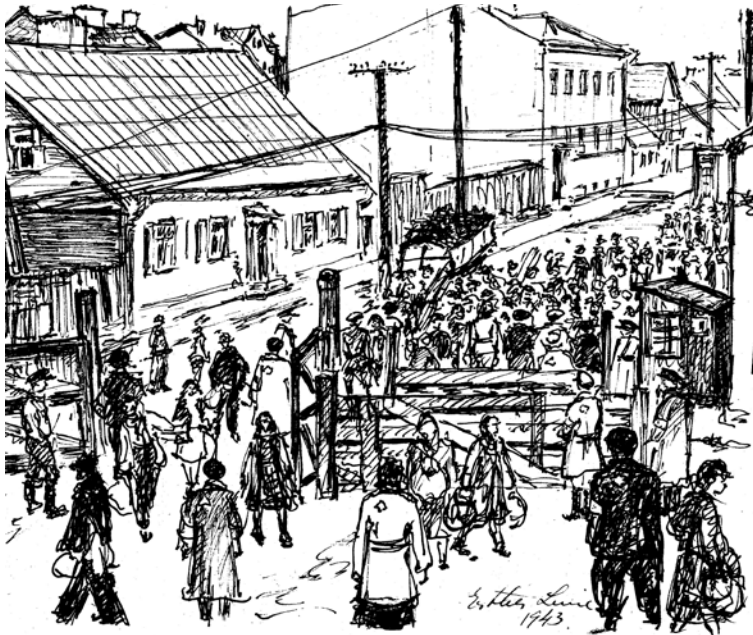
היאספו נא בני ובנות ישראל, ואגידה נא ואודיעכם אשר אירע בימים אלו, אלו ממש, ולא מקדמת דנא. היקבצו נא ושמעו את משק מעוף המוות שפרש את כנפיו השחורות על בני עמנו כשעלה הכורת על שליש מהם. הטו אוזן והבינו כיצד נתרחש מול עינינו הסיוט הנורא, איככה הובערה אש הגיהינום, ואיך נתכוננה מכונת התופת של אומה רשעה. בצמרתה של המפלצת השחורה עמדו אנשי הזדון הנאצים, שראשיהם גמרו אומר להצמית את עם ה', גוי נבואות, וגם עלה בידי המשחית, למצער, לעשות זאת. ובמשך השנים תרצ"ט - תש"ה (1939-1945) הזדעזעה הארץ ת"ק פרסה על ת"ק פרסה ומשמיים אלוהים הביט. אך מן המשיסה עלה באפו גם אור גדול - יש תקווה לאחריהך נאום ה' ושבו בנים לגבולם - וכיום הבהיר, יום ה' באייר תש"ח, קמה מדינת ישראל ועם ישראל התנער מן החשיכה.

ב. עננים בשמי אירופה, ימי הגטו

ותחל המשיסה כבר בשנת תרפ"ב [1921] עת החלה תנועה חדשה לאומנית ואנטישמית להפציע בשמי גרמניה ותשם את שמה - המפלגה הנאצית, ראש הנחש הצפעוני. היא הציבה בראשה את אותו צורר, עריץ ורשע, אדולף היטלר ימ"ש. הוא האשמדאי, וקלשונו בידו, טיפח את ממלכת הרייך השלישי ודחק באזרחיו להוציא באופן חוקי וגזעני את יהודי ארצו מכלל ציבור בני אנוש ותרבות. מני שנת תרצ"ג [1933], יום אשר עלה בו השטן לשלטון, רקמו היטלר ומרעיו - צעד אחר צעד, שעל אחר שעל, מדוד מדוד - מסכת חוקית להתאנות ולענות, לגזול ולנשל את נכסי העם היהודי, את רוחו ואת תורתו. ויעצמו המים הזידונים מאוד מאוד, מיום אל יום ומשנה אל שנה ונשאו חן בעיני העם הגרמני הנאור. ויהיו מעטים שהעזו להביע התנגדות למפלצת הרוקמת עור וגידים ויישלחו במהירות למחנה דכאו למען יעברו 'חינוך מחדש'. וילפתו בני העוולה את שלטונם ויעצימו ויחוללו דיכוי, טרור, הפחדה ורציחות. והיהודים הגרמנים, אוהבי מולדתם, מצאו עצמם בנידוי כללי ובחרם מוחלט, בהשפלה גסה וביזיון. אלה הגיעו לשיאם בלילה האפל, בט"ז בחשוון תרצ"ט, 10-9 בנובמבר 1938, בו שיחת, הרס ושרף מלאך הרוע, מאות בתי כנסת בכל רחבי המדינה ועוד קעקע אלפי בתי מסחר יהודיים. אותו ליל ביעותים מר בו ניפץ הקלגס את מנורות הבדולח בבתי הכנסת ייקרא מאז בשם "קריסטל נאכט", הוא "ליל הבדולח" עד היום הזה. גם שברי ורסיסי הזכוכית שנמצאו וכיסו את הרחובות, נצצו עם בוקר כעין הבדולח. זהו הלילה הנמחר בו הפך הפוגרום ביהודים לאות הפתיחה למערכה כוללת, ענקית, מסודרת, שיטתית ומאורגנת - מעליה נמתחה הכתובת "עולם ללא יהודים". זהו תכלית הרעיון הנאצי הנפשע אליו הובילו, בתחכומם כי רב, רבי הצוררים של הרייך.

"אל מלא רחמים", גטו ורשה
צייר ברוניסלב וייציק לינקה.
באדיבות המוזיאון הלאומי של פולין, ורשה

אסטר לוריא, גטו קובנה, באדיבות מוזיאון בית לוחמי הגטאות.
אסטר כבר הייתה בארץ ישראל. ב-1939, נסעה לביקור אצל אחותה בקובנה
שם נלכדה על ידי הנאצים בגטו ובמחנות.

בשנת תרצ"ט (1939), שנת ו' לשלטונו, החל היטלר לשלוח גייסותיו לכבוש את מדינות אירופה, שאחת אחר רעותה נפלו שדודות לרגלי צבאו. בחודש הרחמים והסליחות פלשו צבאות הרייך למדינת פולין החלשה והחלו מיד בפעולות איבה אנטישמיות. ולא היתה כמוה - עת צרה ליעקב, ולא ארע כזו לבית ישראל במדינה זו. אלף שנות קיום מפואר, חיי זהב עם צביון מיוחד בקרב ג' ומחצה מיליון נפשות הקהילה, עלו בעשן, והקהילה החלה להירדף עד חרמה. רחובות פולין מלאו בערוצי דמם השפוך, ובין לבין נגזרו זקנים, נתלשו פאות, נאסר להיכנס לחנויות יהודים והם הורחקו מעל כל בית אולפנא ובתי לימוד וחינוך. ויתאנו להם עוד הנאצים הארורים ויכריחו לענוד טלאי צהוב, אות קלון לגנאי ולביזיון, לשלילת כבודם. והיו בהם, בבני עמנו, אצילי נפש שאמרו: נישא אותו בגאון, אות של כבוד הוא.

בימים אלו, מאות אלפי משפחות שהיו מופת בתורתם, בצדקתם, בחכמתם, נעקרו משורשי הממלכה, בה היו אזרחים. ומכיוון שבידוע הוא שכשפורענות באה לעולם, ישראל תמיד בראש - הוטל העם שדוד ורדוף בגוף ובנפש. טובל היה בים של דם ודמע, סחי ומאוס, גזירות, עינויים והגבלות, חרפה והשפלה עד יסוד. ויבראו הכובשים הגרמנים קריה חדשה. קריה סגורה ומסוגרת, קריה שאת רעיון קיומה שאבו עוד מימי רומי - וגטו שמה. בסיוע המקומיים, נשלחו לגטאות, שם נדחפו ונדחסו היהודים לאחר שגורשו מבתיהם. שם, בצפיפות האיומה, החלו ניגפים ברעב, מחסור ומחלות. גטאות אלו מתחו וקיימו את הפסוק שבידוע שעשיו שונא ליעקב. אך הם לא נבראו רק בפולין, אלא ניטעו בכל רחבי מדינות הכיבוש שיושביהן סייעו למעשים אלה.

בכל דרכי אירופה ניסו יהודים להימלט מציפורני השטן, ניסו להציל את אשר ניתן להציל, ובפרט את אוצרות רוח העם שנעשו הפקר. ארץ תחתיות נגלתה לנו, בור שאול, טיט היוון. וייבלעו אחינו

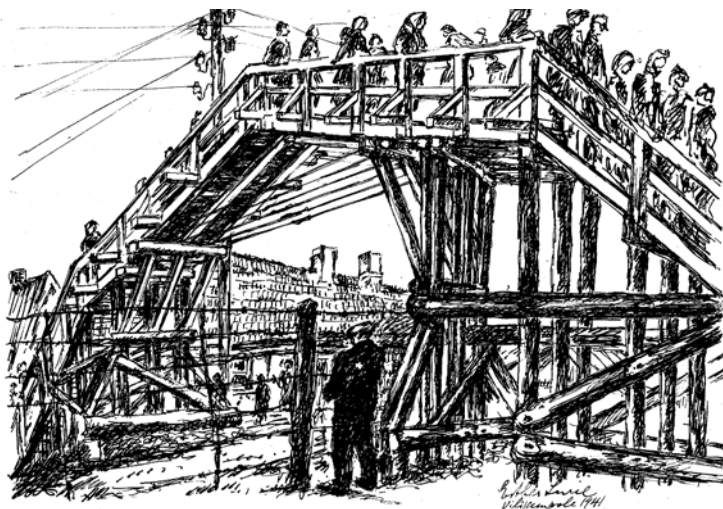
באפילת החושך, בערפל ובצל המוות. אומות שחרטו על דגלן צדק, יושר וחירות, לא נקפו אצבע והתאכזרו אל עם דך ואומלל העובר שבעת מדורי גיהינום, מוטל אלי הרס והתפוררות. גדול כים שברונו ודמעת העשוקים אין לה מנחם.

מרחוק שאלו על מה ולמה היתה כזאת? מפני מה החל המלאך המשחית לאחוז את סכיניו הישן, לשחוט במאכלת ולהצר צעדי היהודים ברעב, הצלפות, עינוי בברזל מלובן ושאר התיאורים מן האינקוויזיציה בספרד? והתשובה: ראו הגרמנים עצמם כעם סגולי, כמוטבעים בכתר הבחירה ומשכך - אי אפשר שישמשו שניים יחדיו בכיסא עם הבחירה. על כן אמרו הצוררים: אנו, אנשי הגזע הארי הטהור, נצמית את עם ישורון עד שלא ייזכר שמו עולמית. מול כך, בעולם החופשי קיימו אמנם הקהילות תפילות ותעניות, נתכנו עצרות-עם ועלתה הזעקה לצור ישראל לעורר רחמים על עמו אשר שונאו אינו יודע רחם - אך אנקתם לא נענתה. ויתחננו:

אָנָּא ד' נְטֵה מַטְּךָ, הֲרֵאגֵי אוֹת מְמִטָּה מוֹפְתִיךָ. אֶת עַמְּךָ פְּקוּד וְאֵל תִּתֵּן לוֹ לְהַתְּפוֹרֵר לְאַפְּר. אִךְ הִצַּל לֹא הִצַּלְתָּנוּ וְאִין מְרַחֵם לָהּ. וְהַפֶּךָ לְאַבֵּל מְחוּלָּנוּ, שְׁבֵת מְשׁוּשׁ לְבָנוּ וְעַל אֵלֶּה הַקְּדוּשִׁים וְהַטְּהוּרִים, בְּהֵם תִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבֵּן, חֲשָׁכוּ עֵינֵינוּ. כָּכָר אֲזוּ דְדַעְנוּ - פִּי תוֹעֲפוֹת הַצַּעַר, הִיגוֹן וְהַקְּשִׁי, הַפְּקַע וְהַחֲלֵל שְׁנַפְעָר בְּלֵב הָעָם, לֹא יִתְאַחוּ לְעוֹלָם.

ג. תוכנית הפתרון הסופי

שתי שנותיה הראשונות של המלחמה טעונות היו בדיכויים של היהודים, בריכוזם בגיטאות והקמת "יודנראטים", בשליחתם למחנות עבודה וברצח עשרות אלפים מהם. אולם אז, בשנת תש"א, 1941, החל שלב חדש ומזוויע שכלל צורות שונות של רצח המונים, ושם מבחיל ניתן לו - 'הפתרון הסופי של שאלת היהודים'. המסע להכחדה הוזה נהגה, תוכנן ונתמלא בידי מנגנון מיוחד, באמצעות יחידות הרג ובמתקני רצח שהקים והפעיל הרייך השלישי. בוועידה מיוחדת,

ועידת "ואנזה" שמה, שכנסו אדריכלי השטנה היינריך ואייכמן, ב-ב' שבט ה'תש"ב, 20 בינואר 1942, בברלין, שם עוצבו תבניות התוכנית לשליחת בני עמנו אל סגר והרג שלא נודעו ממדיו עד אז. הסרדיוטות שהפכו את בית ישראל לרסיסים, החלו בשלב הבא של תוכנית ההשמדה: לשגר מן הגטאות, הערים והכפרים, את המוני העם היהודי אל עבר מחנות כפייה, עבודה וריכוז ובעיקר - מחנות השמדה ומוות, שם נשפך דם ישראל כמים.

אנשים, נשים, זקנים וטף, נפלו קורבן למאות צורות של מוות. קדושים אלו הלכו לעולמם על קידוש השם, ושירת "אני מאמין" ו"שמע ישראל" על שפתותיהם. נהרות דם שטפו באותם מחנות שנפרשו בעיקר בפולין ובגרמניה, אך גם בכל מקום בו דרך מגף הצורר.

שמנה וסלתה של יהדות אירופה נכחדה על רבניה ותלמידיה, מוריה, מחנכיה, סופריה ומלומדיה. מחזיקי בתי היוצר של האומה נדמו, ואת החלל הריק הכבד מנשוא מילאוי צליליות יושבי חושך וצל-מוות, שנפלו בחרב ובשבי. קולה של הדממה, החזקה שבקולות, נישא ברמה כצליל קינה מחריש אזניים. קהילות אירופה, נשמת האומה כולה, הושמדו, בהן מאות אלפי תינוקות טהורים ככרובים, וגם השארית ששרדה - התבוססה בדמיה. את גופה ביקשו הרודפים להותיר ללא תחייה, גוף ללא נשמה. אכן את הגוף שרפו, אך לא את הנפש והרוח. צלם האדם היהודי נשמר וכך גם קלסתר פניה המקורי, הבוחרת בטוב, של הקהילה היהודית, אם רק ניתן לה שם בלב המאפליה.

רק לאחר המלחמה התגלתה האמת הנוראה. מסע הריגה מתוכנן, שדעת אנוש לא תצלח להכיל, נפרש בהיקף לא משוער שהוצא אל הפועל, עם מלאכת הרג בשיטה ובסדר. רכבות עם קרונות מיוחדים ליהודים ולשאר הבהמות, מעבירות קיבוצים שלמים מהכא להתם, יום ולילה, אל הכבשנים. מה שנראה בלתי אפשרי, חלום וזוועות, הפך מציאות קיימת, ועולם ומלואו לא רעד. מנהיגי הנצרות לזרמיה וראשי המדינות הניטראליות החרישו ונדמו כשדם האחיות והאחים הנתונים בציפורני הטרף זועק: "הרף! הרף!", וגם הוסיף בקול גדול:

אַלְקִים אֶל-דָּמִי-לָךְ; אֶל-תַּחַרְשׁ וְאֶל-תַּשְׁקֹּט אֶל.

הקריאה לראשי הוותיקן שיזהו את קול אלוקים ואת קול האנושות להציל את שרידי עמנו הושבה ריקם. זעיר פה וזעיר שם הוסתרו ילדים במגורים ובכנסיות, אך רובם הלכו בדרך אבותיהם אל בורות הירי והמשרפות. באפם הרגו איש ובתנודת אצבע קלה של השטן בלבן, הדוקטור מנגלה, נשלחו משפחות שלימות למוות או לחיים. ימין - חיים, שמאל - חידולן ואינות.

כנופיות המרצחים האורבים לדמנו, אותן יחידות גסטפו ואס.אס, וואפן אס.אס, די, ואייזנץ גרופן, בדקו ומצאו במוצאנו עד דור עשירי וכולם עלו בקהל, איש לא נמלט. חרב האויב מפלחת בטנים ומוחות, וחיציו מפילים חללים מאחינו המובלים בכחש, ברמייה ובכדיה, משוללים כל כוח לצאת ולהילחם בחרבתם ובקשתם כמעשה יעקב אבינו. נשארו הם בצלותי ובביעותי, בתפילה ובבקשה אך שערי דמעות ננעלו, מסכם לא הורם.

יהודים רבצו בין המשפתיים, בעיירות שתושביהן ברחו, מבקשים מסתור, גומחה להניח בה ראש, פת חרבה לילדיהם, מהלכים בחרפת רעב ובכיליון איטי, מנסים להציל עוללים מגוב האריות ולהחיות הנפשיות. רבים נלאו מהצלה, עייפו מייחל לגאולה. הנרדפים זעקו: "עד מתי יימקו אחינו בבור? ידיד נפש, מתי יגיע התור?" אבל בני האדם, אנשי תולעת ורימה, כיזבו וימלאו עכור. וראה פלא ופלאות: על אף כל זאת, יסוד החיים, יסוד האמונה, היסוד הרוחני של עם ה' לא ניתקו. אורייתא וישראל וקודשא בריך הוא - חד הוא. בתוך המדמנה, אל מול עולות הציבור וקורבנות השלמים, שעלו בטהרה השמימה, קיימו הנותרים את חיי הנצח, שמרו על האנושיות ועל האמונה. גם כשעמדו להכלות בידי מלכות הרשע והזדון, נותר עמם ארון הברית. גם שם צצו ופרחו מכמני הרוח היהודית וקשר של דם נמתח בין ימי ערפל אלה ליום עקידת יצחק.

וכמו העקידה שלא מלאה, כך גם גיא ההריגה בדורנו לא נמלא. וכמעשה העקידה נתנסרה קריאה בחללו של עולם: "אל תשלח ירך אל הנער!" ומלאכת החובלים לא שלמה. עשן הארובות בהן נשרפו גופות הנעשקים והמומתים, לא חדל מהיתמר ויהודי כפייה נאנסו לאסוף ולקבור את אפר אחיהם.

ובתוך התופת, שם היו שנתנו מפת לחמם האחרונה לאחרים, הושיטו מעיל לילדים, הרימו על רגליהם את הנוטים לנפול ונטעו בהם רצון לחיות.

והשוחט שחט. הגופות נערמו לגבהים מזוויעים ועל שליש מעמנו עלה הכורת. אירופה הפכה לבית הקברות היהודי הגדול בעולם. מיום שחרבו שני בתי המקדש, לא באו ימי

מפקד

עבודה בגטו. ציור אסתר לוריא, באדיבות מוזיאון בית לוחמי הגטאות

איד ואסון כאלה, אוי לעיניימ שךך רואות, ולב מי יכילנו. לא חמק שום קיבוץ מקובעת התרעלה. כך באושוויץ, וכך בבירקנאו, במיידינק, ברוונסבריק, בחלמנו, בבוכנוואלד, בברגן בלזן ודומיהם. עמוד העשן היתמר ללא הפסק מעל המשרפות וכיסה את שמייהם בענני נשמות. ועדיין, גם בתוך הגיהנום שמר עמך ישראל על בחירה חופשית, וגם בתוך החושך ניצפו אותיות פורחות באוויר ודרכי התנגדות נואשים התגלו בצל המוות הסוגר עליהם.

ד. משימה אחרונה - יהדות הונגריה

בשנת התש"ד, 1944, נותרה ממלכת היהודים בהונגריה אחרונה למשיסת הגרמנים - והצלת יהודיה הייתה ליעד עיקרי. אלא שחרף המאמץ, מיגור דרכי השטן לא עלה יפה וריבואות יהודי הונגריה הוטלו אף הם אל המשרפות. גם בשנה אחרונה זו של המלחמה - שעה שהגייסות הנאצים נמצאו בנסיגה ומבוכה - שלח התליין הראשי אדולף אייכמן אל המוות מאות אלפי יהודים מעמק הבכא ההונגרי. שלשלת הקיום היהודי איימה להינתק והפצעים, פצעי גוף ונפש, לא העלו ארוכה. שבטים ופורענויות, שחיטה ושיסוף ילדים, עקירת עוברים מבטן אימהות ואונס נשותינו הזכות, התרחשו על שפת נהר הדנובה שמיימה האדימו מדם אחינו.

מול המשיסה ביהודי הונגריה, נראו גם ניצני תבוסה, נקודות אור באופל. ההתקפה הנאצית על ברית-המועצות לא צלחה. הצבא האדום הצליח להדוף את הגרמנים ואף להביסם. קרב סטלינגרד האיום בו השתתפו גם לוחמים יהודים רוסיים, הסתיים בניצחון הסובייטים. הייתה זו נקודת המפנה לקטיעת שרשרת הניצחונות של הצורר היטלר.

ה. אנה פרנק

ימי השמד הוליכו אלי בור את שרי התורה, ראשי גולת אריאל, רוח אפנו. ימי השמד שיברו את קולמוסי היצירה של אנשי הרוח של עמנו. רבנים, סופרים, מדענים, משפטנים, אנשי כלכלה ומשק, מורים, ספורטאים וחקלאים. מקור הבינה, עמוקי הדעת, הגאונים ועמודי העולם ופלאו, רכבו ופרשיו, נקפדו באחת. מעיינות הכתיבה והציור שבידם נאלמו. הררי היצירה קרסו ומהם נותר מתי מעט כמו אותו יומן הנערה, אנה פרנק הי"ד - שסיפור ההתמודדות הפיזי והרוחני שלה ושל משפחתה, עד שילוחה אל תאי הגזים, הרטיט כל מי שלב אנוש בקרבו. לגרמנים ימ"ש לא נשקפה כל סכנה מנערה יהודית הולנדית זו. אנה הרכה בוודאי לא פתחה בעימות. אבל היא נרצחה בהיותה יהודייה בלבד, בת לגזע שיש למחותו מעל פני האדמה. ילדה בת י"ב הפכה אויב אידיאולוגי של הפיהרר ומרעיו, בני גזע האדונים הטהורים. על משפחתה הלשינו השכנים והיא סיימה חייה, הופכת דגם לגורל היהודי כולו.

אל יומנה של השיה התמימה, נוספו יומנים נוספים שכתבו שם נערים ונערות. בתום המלחמה נתגלו סיפורים אישיים נוספים, כתבים של נספים ועדויות של הניצולים משארית הפליטה. אצל רבים לא נמצאו מילים לבטא את הזוועה. רק האלם והדממה שבהתייחדות עם הנספים נותרו. והנה גם אל מול עדויות נצח אלו קמו שנים מאוחר יותר, בני בליעל שניסו להכחיש את השואה כולה, לגמד את דמותה ולטעון בחוצפה אנטישמית כי 'לא היו דברים מעולם'.

ו. הגרמנים בדרך לארץ ישראל

וישם הצורר את מחשבותיו הרעות גם על ארץ ישראל, ויבקש לכובשה ולשום עינו הארורה על יהודיה הרבים. וישם פעמיו אל ארץ תחייה, וכבר שליוח השטן פילדמרשל רומל, מפלס דרכו בטוברוק שבצפון אפריקה בדרכו אליה. היישוב בארץ ישראל הכין את צעיריו להילחם במלחמת נצורים נואשים, עד האיש האחרון. הם ביקשו לקבל פני הפולש הגרמני ממש כמעשה מצדה. להילחם או למות. להיאבק ולא להצטרף למיליוני יהודי אירופה הטבוחים. אך העם היושב בציון ניצל ממבול הדמים וכמאמר רבי יוחנן במסכת זבחים: "לא ירד המבול לארץ ישראל, לא ירד צר ואויב בשערי הארץ וגנותי על העיר הזאת למעני ולמען דוד עבדי". שני חורבנות הבטיחו הנביאים. חורבן שלישי לא יהיה והארץ תישאר לפליטה. מי יתן מציון ישועת ישראל בשוב ה' שבות עמו, יגל יעקב ישמח ישראל.

***

ז. יהדות המזרח

לא רק באירופה הנחית האויב את זרועו. גם יהודי המזרח, בעיקר בצפון אפריקה, ספגו ממהלומותיו. כך למשל בתוניסיה ובלוב הוקמו מחנות עבודה וכך גם במרוקו, באלג'יריה ובסוריה. היהודים גם נרמסו במגפיו של שלטון וישי הצרפתי.

בבבל, היא עיראק, הותר דמם של היהודים והושחרו פניהם - בעקבות התעמולה הנאצית, מעשה ידי הצורר גבלס, שסחפה את האספסוף. ההמון הפך במהירות לחסידי הנאציזם וכמיטב המסורת פתח בהשתוללות ברחובות הערים ובמיוחד בבגדד. גם כאן, בחג השבועות של שנת 1941, מוצתה כוס היגון: המסחר היהודי נבזז ובגל עכור יצאו התושבים לעשות שפטים ופורענויות, שוד וטבח, במי שהיו שכניהם הטובים רק יום קודם לכן.

קברי אחים גדולים נכרו על שפת החידקל והפצעים, פצעי הגוף והנפש - לא הצטלקו. היהודים הוכו ורכושם, חמוץ מדם, נשדד על ידי הפוחזים שליקקו את הדם מציפורניהם. צעירי הקהילה ערכו חשבון נפש והקימו יחידות להגנה עצמית, כמו בשאר ארצות המזרח, אך הבשורה החשובה יותר היתה ההכרה כי הגיעה העת לעלות לארץ ישראל, וכי אין תועלת בהחלפת גלות בגלות.

קהילות דוברות לדינו ספרדיות

סיפור ענותן של קהילות יהודיות ספרדיות דוברות לדינו, היא הלשון הספרדית היהודית, קהילות שמקורן ההיסטורי הוא בגירוש ספרד, היה כבד ומוחשי. גילוי הפצעתו אל התודעה ההיסטורית של השואה נעשה באיחור רב.

באש משרפות אושוויץ, בירקנאו וטרבלינקה, כמאמר פרופ' שמואל רפאל, הושמד גם רובו המכריע של השבט היהודי הספרדי המפואר שישב בביטחון יחסי במשך כ-450 שנה בחיקה של האימפריה העות'מאנית. קהילות היסטוריות ובראשן שאלוניקי המעטירה ('ירושלים די בלקן') הושלכו אל אש המשרפות. מתאי הגז נשמעו זעקותיהם של היהודים בלדינו ההיסטורית, ביוונית או באיטלקית יהודית, כך גם שוסעו קהילות היסטוריות נוספות בחבלי ארץ יוון, במרחב המקדוני, במרחב היוגוסלבי לשעבר, באיי יוון (רודוס וקורפו) ובדרומה של בולגריה. כ-200 אלף דוברי לדינו ממזרח אגן הים התיכון הושמדו ועוד כמה עשרות אלפים שחיו במרחב האירופי: בצרפת, בבלגיה, בהולנד, בגרמניה ובהונגריה.

השואה הביאה לכיליונה של תרבות הלדינו. נדרשו שנים רבות כדי שסיפורם של דוברי הלדינו יישמע כמקהלת קולות זוכרת אחת עם יהודי אירופה. בכניסה לקרמטוריום לא נעשתה כל אבחנה בין יהודי ספרד ובין יהודי אשכנז. חשוב כי סיפור זה יתועד, שכן יש בו לקח חשוב, לא רק לעבר היהודי, אלא גם להיסטוריה העתידית שלנו.

ח. מרד גטו ורשה

חרף המיתוס המחפיר כי היהודים צעדו אל מותם 'כצאן לטבח', מסתבר כי אם רק יכלו - אחזו בדרכי לחימה, התנגדות והתגוננות. כך, למשל, בטרבלינקה ובסוביבור, אך בראש מעשי גבורה והתקוממות אלו עמד המרד הגדול בליבו של גטו ורשה.

ב- י"ד בניסן ערב פסח ה'תש"ג, מאי 1943, התארגנו לוחמים יהודיים עזי נפש, להתקומם כנגד מרצחיהם. כנשרים קלו וכאריות גברו, נחלצו למנוע את השלמת החיסול הסופי של הגטו והובלת שרידי אוכלוסייתו למחנה ההשמדה טרבלינקה. ידעו גיבורי המחתרות כי הסיכוי להצלחה קטן - אך בחרו למות מות גיבורים תוך כדי לחימה בגאון, בעוז, בגו מורם ובראש נישא. ממש באותו מקום בו מתו יהודים בצפיפות נוראה ובתנאים קשים מנשוא, במקום בו נשמו אלפים את נשימתם האחרונה, כשהם סובלים ממחלות ומרעב, במקום זה צצה ופרחה אלומת המרד, שהאירה את הגטו באור יקרות והושיטה יד אחות לגאווה היהודית לדורותיה. מתוך באשת הביבים ומי האפסיים עלו ידיים ואמרו: "לא עוד!". בעמידתם גילמו את אמת החיים והיא ריחפה משם הלאה כשהיא עוטפת גם את חיינו אנו, היום, כן היום.

בידיים כמעט ריקות, מלבד מעט נשק שהוברח לגטו בידי המחתרת הפולנית, עמדו המורדים על נפשם, בבורות ובמנהרות, מול רב המרצחים הימלר, והוא לראשונה השפיל את עיניו הריקות. גם וילנה וביאליסטוק הרימו את נס המרד ויצרו כיסי התנגדות. מתוך חשכת הבונקרים הוצתה אבוקה גדולה, שבזה לאימה ולתופת, לעשן המיתמר, לריחות האיומים ולאוויר הרותח. הגיבורים הוכרעו לבסוף, אך בעצם לכך חיכו: כל רצונם היה לשמור על גחלת הגאווה היהודית. להעלות על נס את ההתקוממות שיכלה, ולו לזמן קצוב - לאויבים המופתעים והנבוכים.

אחרי דיכוי המרד נשתררה דומיה. דרכי יהדות פולין אבלות. כל שעריה שוממין. רוב בניה ובנותיה נשרפו בכבשן האש ויהיו לגלי אפר, אשר הוליקה הרוח על פני כל הארץ. זכרה יהדות פולין ימי עוניה ומרודיה, את ימי מחמדיה, אשר היו מימי קדם בנפול עמה מידי צר ואין עוזר לה. ראוה גויים, צחקו על משבתה והיא, על אף שנות הפאר, ירדה פלאים, אין מנחם לה. ראה ה' את עונינו כי הגדיל אויב.

שמונה מאות קהילות פורחות בפולין - פסק קיומן בימי עברה וחרון. עמלנו, עמל שנים ודורות, היה לבז ולמשיסה. בתי כנסיותינו נשרפו. ספרי תורתנו נרמסו ונמעכו ברגל מסומרת של הנאצים הארורים. יהדות פולין נמעכה בין גלגלי ההיסטוריה המסוערת: אבדה נחלת רוח גדולה לישראל! מרד מופלא ונועז מזדהר בתוך פס הייצור בבית החרושת למוות הגדול ביותר במחנה אשוויץ. אנשי הזונדר-קומנדו, אסירים נמלטים ששרתו בתאי הגזים והמשרפות. הם הצליחו להשיג שלושה אנשי אס.אס. להצית תא גזים ולהציל מספר גדול של יהודים ממוות בטוח. מבין המורדים לא שרד כמעט איש.

ט. להושיט יד ליהודים-חסידי אומות העולם

והיו עוד ניצוצות, נקודות אור אחדות בתוך החשיכה. חסידי אומות עולם שמסרו נפשם וסיכנו חייהם מנגד כדי להציל יהודים. היו הם אחד בעיר ושניים בנפה, אך היו גם אדירי עוז כאוסקר שינדלר מגרמניה, וכראול וולנברג, שגריר שבדיה בהונגריה, שהצילו אלפים ורבבות. מתוך מניעים של אנושיות צרופה, ערכי מוסר ושנאת הנאצים בזו אותם גיבורים לסכנה, ולא רק וולנברג וחבריו. גם במדינות נוספות, הסתירו אנשים טובים את הנרדפים בבתי, בחוות ובמנזרים, המציאו ניירות מזויפים, הבריחו אל מעבר לגבול והצילו ילדים שהוסוו כגויים. זאת עשו על אף האיום של שכנים מלשינים ושל פשיטות הגרמנים.

ניסיונות הצלה מוצלחים פחות, אך אמיצים באותה מידה - נעשו על ידי יהודים, כמו אלו של הרב וויסמנדל וגיוני פליישמן. הם הציעו לגרמנים "גאולת יעקב - מנחה לעשיו", הווה אומר: "תן לי הנפש והרכוש קח לך". אלא שהניסיונות הללו קרסו. את השלמונים לקחו הקצינים הטמאים ואת הנפש לא נתנו.

י. פרטיזנים ובריגדה יהודית

היאספו עוד ואודיעכם את אשר קרה עוד באותם ימים אמיצים, עת גיבורי ישראל - הפרטיזנים שבאו מארצות אירופה, הרימו גם הם נס מרד ולחמו ביערות ובכיבים, בגיהנום גופו, אל מול מכונת התופת הגרמנית. שם, על פתח הבורות הכבויים, שם אל מול האקדחים השלופים שכוונו אל רקתם, שם כשהכל הלכו חסרי אונים אל הרכבות שהובילו לכבשנים, שם חברו בני עמנו, בעלי מלאכה, סוחרים, תלמידי חכמים, רועי אווזים ונוער תוסס והצטרפו אל יחידות הפרטיזנים ושיר בפיהם: 'אל נא תאמר הנה דרכי האחרונה'.

אל נא תאמר הנה דרכי האחרונה
את אור היום הסתירו שמי העננה
זה יום נכספנו לו עוד יעל ויבוא
ומצעדנו עוד ירעים אנחנו פה...

ניערו הפרטיזנים בגדיהם מאות קלון, מן הטלאי הצהוב, ואמרו: 'לא עוד היותנו חרפת יהודים' ויצאו להשיב כגמולם לחיות הטרף, שהתעללו בהם. היו הם חדורי רוח הקרבה ורבים שילמו מס דמים בניסיונם לגדוע את מסע טיהור היהודים ואת הפעלת הפוגרומים. מתוך יערות העד והאופל בהם קבעו משכנם, יצאו לפוצץ מסילות ברזל ורכבות, להניח מארבים, למקש דרכים ולכלות זעמם בריכוזי האויב.

גם צעירי תנועת ההתנדבות העברית מארץ ישראל לא יכלו לעמוד עוד מנגד והקימו בציון חטיבה יהודית לוחמת, את הבריגדה היהודית עזת הכנפיים. הללו יצאו לאירופה למלחמה

פנים אל פנים נגד הצורך, ותחת שם יהודי מפורש ודגל יהודי לאומי בראשם, לחמו בעוז. מסעם לא הסתיים במיגור הנאציזם. עם שוך המערכה עזרו החיילים מארץ ישראל לאחייהם העקורים להקים את תנועת הנדידה, הבריחה וההברחה של האודים המוצלים מאש, לשם עליה וההעפלה ארצה. הצטרף אליהם הרב הראשי יצחק הרצוג, שכיתת רגליו בין כנסיה ומנזר, מחנה ובית ילדים, כדי לאסוף ילדים יהודיים שהופקדו בידי ההורים שלא שבו. כאשר סירבו הנזירים להשיב את הילדים לחיק עמם, היה הרב הרצוג צועק: "שמע ישראל" וכל ילד שהשלים את המשפט עליו גדל ואותו ידע על בוריו, צורף מיד לרכבת הרב ששעטה לארץ-ישראל.

ציור אסתר לוריא, באדיבות מוזיאון בית לוחמי הגטאות

במאי 1944 שוגרו מארץ ישראל לביצוע מעשי חבלה בגרמניה צנחנים גיבורים: חביבה רייך,

צבי בן יעקב, פרץ גולדשטיין, רפאל וויס, וחנה סגש. צנחנית אמיצת רוח זו - חנה בת קיבוץ שדות-ים בארץ ישראל, נלכדה בידי הגרמנים והוצאה להורג בבודפשט, העיר בה נולדה. "אלי, אלי, שלא ייגמר לעולם", היא שוררה בטרם נכרך החבל על צווארה. ה' יקום דמה. אבל מלאכת ההצלה נמשכה. לעתים במחיר יקר. יקר מאד. אניות פאטריה - סטרומה ניגפו בהליכתן בים ונוסעיהן טובעו במצולות. המטען האנושי למוד הסבל והאסונות שעל הסיפון, הגיע לכיליון ולחידולן אל מול עינינו. אך רוח העם ניצחה: ספינות אחרות, אולי חורקות ומרופטות, המשיכו לבא ומתוך המשברים ונחשולי הגלים הצילו רבבות יהודים והביאום אל חופי הארץ.

יא. סיום המלחמה

ויתאספו מושלים, מלכי עמים, בעצה ותבונה לאסוף נחילי חיילים מבני אומות העולם, ביניהם גם יהודים מאמריקה, רוסיה, אנגליה וצרפת להיאבק בנאציזם. החיילים הצעירים זרקו נפשם מנגד להכות באויב, ולא נחו ולא שקטו עד שהיתה ידם על העליונה וימגרום וישפילו עד דכא. ביום ה"ד" (D-Day), נחתו עדרים עדרים בנורמנדי שבחופי צרפת, עד שהיכו בצר הנאצי ומשם יצאו אל רחבי אירופה ונחלו ניצחון אחר ניצחון. מאות אלפי קברים הותירו במדרון ההר, בדרך אל פסגת הניצחון.

גם עיר הטומאה ברלין, נלכדה לבסוף, והצורך שראה כי כלתה אליו הרעה נטל חייו בידיו. כמוהו גם כמה מן הקלגסים שסביבו. האחרים הועמדו לדין בעיר נירנברג ורבים מהם הועלו לגרדום. נשלמה המלחמה בכ"ד אייר בשנת תש"ב, בסימן "תשב אנוש עד דכא" שהוא כ"ה באייר (ספטמבר 1945).

נסתיימה התקופה של מבול, דם, אש ודמע, וכבר מאיר ובא אור חדש מציון - אור חדש שגם אליו חדר החושך ושימש בו בערבוביה.

העם השבור עבר שבעת מדורי גיהנום תחת הנאציזם, אך אל ארצו - ארץ האבות, הביט בעיניים כלות - ואליה לא יבוא. ממשלת המנדט התאנתה אל הרמץ שנותר מן השריפה והמיטה גזירה נוראה של איסור כניסה אל הארץ המובטחת. קיווה עם ישראל הרדוף לישוב בשקט בארצו ויבוא רוגזו של השליט המנדטורי, אוטם את אזניו משמוע את הקריאה: "אנחנו רוצים מדינה משלנו, בית לאומי". הפקירו בכך את שרידי נשמת האנושות שעודנה פירכסה בחללו של עולם וקיפדו את קול האחריות והמצפון. מעלו, הם הבריטים, בתפקידם ההיסטורי ופגעו אנושות בברית ישראל.

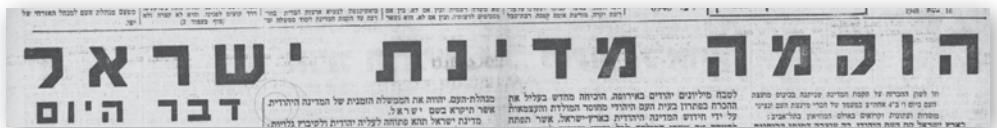
הבן תבינו, אמרו להם המנהיגים: דבר בחיים לא יוכל לנחם את האם שתינוקה נתלש מחזה על

ידי הכלבים המטורפים בבלזן או בדכאו, או את היתומים שראו את הוריהם נקברים חיים ואת האדמה מעליהם מתרוממת במשך שעות מחמת תנועת הגסיסה. את השרידים האלה יש לקומם ברוחם, ואת זאת אפשר לעשות רק בתוך עמם, ובאותה ארץ שאליה כספו. בה אולי ישכחו את ייסורי העבר מתוך בניין העתיד, בניין ציון בית חיינו. אם אין דין למטה, יש דין למעלה, וכל השופך דם נקיים - יום נקם ושיולם ישיגו. גם הפורעים הערביים בארץ ישראל לא טמנו ידם ובגדי הלבן של אנשי היישוב הפכו אדומים ואחר היו שחורים משחור ההלוויות.

והתפילה - שרוח העם שנכמשה באירופה תתעורר בה לחיים רעננים, התפילה לא שבה ריקם. למרות הכל וחרף המתנכלים לעם עתיק, הגיעו ארצה לחוף מבטחים מאות אלפי פדויים שניצלו בעור שיניהם בדרכים עלומות, ויבראו יצירה חדשה על אדמת המולדת העתיקה, ממתנינים לשעה הגדולה שלבסוף באה.

אומות העולם הכריעו, או הואילו להצביע, בעד הקמה של מדינת ישראל על אדמת א"י וכיכרו הם בצדקת התביעה לישות עצמאית יהודית ולהגשמת ניסיון הרוח המתואר בדפי התנ"ך. סוף סוף עזבו הבריטים ונענתה תביעת הצדק לבית לאומי ומלכות ישראל קמה בארצו.

**נתייסדה המדינה! בדם ואש קמה מדינת היהודים בה' אייר תש"ח,
הלא היא מדינתנו - מדינת ישראל!**

יג. משפט אייכמן

ישראל הריבונית והגאה, יכולה הייתה עתה, שנים מועטות לאחר השואה, לנקום באדריכלי האסון, ואף לקחת חשבון מהארכי-צורר אדולף אייכמן, שנחטף לישראל והועמד לדין בבית משפט ישראלי.

צעירים בארץ ובעולם האזינו לראשונה במהלך המשפט לאשר ארע שם באמת. "איתי ביחד עומדים כאן, ששה מיליון קטגורים", הכריז התובע הישראלי בפתח המשפט, והסופר ק. צטניק סיפר שם בעדותו על הפלנטה האחרת, על אושוויץ, לפני שנפל מתעלף על דוכן העדים. מנצחי השואה והעדים החזירו חוב מוסרי לנספים, בני קהילותיהם. את דבריהם המצמררים שמרו השומעים בליבם כל הימים. עתה, נוכח הדברים שחדרו לליבם, הבינו צעירי היישוב והגלובוס היהודי כולו כי עליהם להעביר את שק האפר אל גבם. הם תפסו כי יהודי אירופה לא יכלו להניף נס מרד בכל מקום, מול כוחות עצומים של המפלצות שהרעילו ומיגרו מדינות שלימות תוך שבועות מספר.

היהודים שם לא יכלו לעמוד מול הפורורים, הגזירות, האקציות

והסלקציות שניחתו על כל קיבוץ יהודי בתוככי כל עיר ועיירה שנכבשו. במשפט

אייכמן התחוויר ליושבי הארץ הצברים, כי אנשי הגטאות לא הבינו הֵבֵן שהם רק תחנות ראשונות בתוכנית ההשמדה והחיסול הסופי.

ובתום שנת דין ומשפט, חקירה, דרישה ושיבה לאומית למאורעות האימים חתמו השופטים היהודים את דינו של הצורר - למיתה! ואת אפרו פיזרו מחוץ לגלי ימה של ארץ ישראל.

הלקח מן המשפט ברור היה ונהיר לכל יהודי באשר הוא: לעולם, לעולם לא יהיו שוב היהודים נטולי מגן, בני בלי בית. לא נישען על חסדי זרים ולא נקל ראש בזוממי רעתנו. סכנה, כל צל של סכנה, נקדם בצבאנו ובדגלנו. זוהי הערובה שזכר הנספים לא יישכח.

יד. שבנו אל ארץ מקלט

דור של שיבת בנים לגבולם ושל בניין ארץ ישראל המחודשת נעוריה מימי קדם, זו תהיה נחמתם של אותם אשר בקבר, כי בכיים וקינתם עמדו לנו, ויעמדו הם לקץ הימין. שגב ורוממות אחזתנו עת שבנו אל ארץ המקלט שהיא שלנו מאז ומעולם, ובה נישאר נאמנים למורשתנו, היונקת מראשיתו של החזון האנושי.

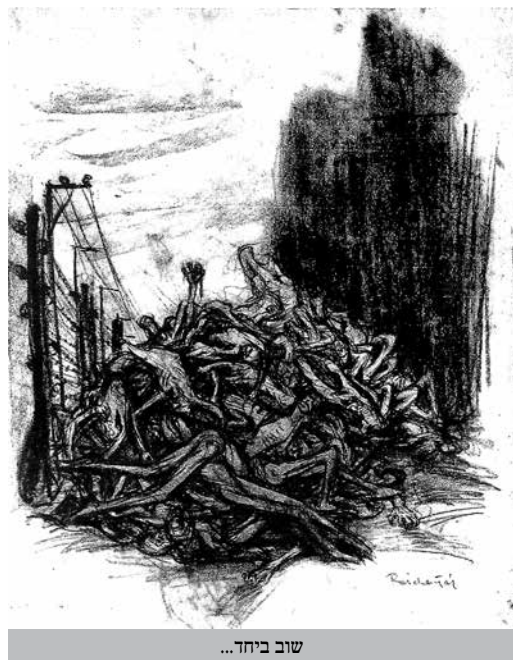
יהדות אירופה נטבחה אך לא הוכחדה. ממשיכיה בארץ ובעולם בנו הכול מחדש. נכון, אבי אבות הטומאה הנאצית היטלר ימ"ש שיגר את רוצחיו, טיפח את אהבת הטרף של חמומי המוח ורתוחי הדם שבאו על סיפוקם באותו מאזן דמים מצמרר שקרוי על שם המספר המחריד -

שישה מיליון. הקיום היהודי נרצח אך לא רוחו ומורשתו. המורשת לא הוכרעה, היא חיה וקיימת וחיונית. חוד החנית של מלחמות השמד לא כיהה את היהדות בת הנצח ואפר בית המשרפות וכור העוני של אושוויץ הוביל לבסוף לתעצומות עוז. הזדוניות והסבל של האתמול שמרו אותנו מלאבד את האנושיות והרגישות, לא לכאב של השני ולסבל של האחר וקעקעה גם את החרשות מלשמוע את זעקת הכואבים, את קולות הנידחים, המוכים אל קיר הקלון. העם היהודי נהג כך במוסריות וחמלה מאז ומעולם וכך יהיה גם לנצח. הקורבנות ממקום שבתם בהיכלות הגבוהים מצויים עלינו שנחיה ביחד, ללא שנאת אחים והתפוררות פנימית וכך נהיה ראויים לקורבנם.

נאמץ את: "למען ציון לא אֶחְשֶׂה, ולמען ירושלים לא אֶשְׁקוּט, עד-יצא כנגה צדקה, וישועתה כלפידי יבָּעֵר".

***

שוב ביחד...

טו. אל מלא רחמים

א-ל מלא רחמים, שוכן במרומים,
המצא מנוחה נכונה, על כנפי השכינה,
במעלות קדושים וטהורים, בזוהר הרקיע מזהירים,
את כל הנשמות של ששת מיליוני היהודים, חללי השואה באירופה,
שנהרגו, שנשחטו, שנשרפו ונסספו על קדוש השם,
בידי המרצחים הגרמנים הנאצים ועוזריהם משאר העמים.
לכן בעל הרחמים יסתירם בסתר כנפיו לעולמים,
ויצור בצרור החיים את נשמותיהם.
ד' הוא נחלתם, בגן עדן תהא מנוחתם,
ויעמדו לגורלם לקץ הימין, ונאמר אמן.

סיום: שירת "אני מאמין"

אני מאמין באמונה שלמה. בביאת המשיח.
ואף על פי שיתמהמה. עם כל זה אחכה לו בכל יום שיבוא.

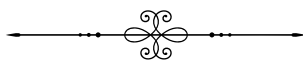

התקווה

כל עוד בלבב פנימה נפש יהודי הומיה
ולפאתי מזרח קדימה עין לציון צופיה.
עוד לא אבדה תקותנו התקווה בת שנות אלפים
להיות עם חפשי בארצנו ארץ ציון וירושלים.

• — תודות — •

תודתנו למאמץ הגדול שהשקיעו בהוצאת חוברת זו:
לרב רפי פויירשטיין, פרופ' שמואל רפאל, ליאון רקנטי, פרופ' מירון איזקסון,
הרבנית אסתר פרבשטיין, שוקי מדנס, רפאל שיפרוט, ברטי ונטורה,
מאיר ואהרון פרדס, נירה תובל, דוד קוליץ ז"ל, דר' מרים דוד, נילי בן-ארי, שמשון
ממליה, חמוטל בן זאב, טלי ליברמן, תמר מייזליש, רות עידו מייזליש,
הדס בדריק, שולה ושאול שיף, קלמן שרייבר, דר' יואל רפל, דר' בתיה ברוטין, נפתלי
פירסט, אברמי זילברשטיין, עודד כספי.
תודה מיוחדת לאוסף האמנות של מוזיאון בית לוחמי הגטאות.
מנהלת האוסף: סטפני בזוגלו

• יבואו על הברכה •

רפאל שפרוט הי"ו

לעילוי נשמת אמא אסתר ואבא מרקו דוד ז"ל

***

מאיר ואהרון פרדס הי"ו

לעילוי נשמת הרב אליהו פרדס זצ"ל רבה של ירושלים • והרבנית זהרה פרדס ז"ל

ולעילוי נשמת ניסים ושושנה פרדס ז"ל, ילידי ירושלים

***

אברהם ונעמי פודהורצר הי"ו

לעילוי נשמת הוריהם

ר' יהודה אריה פודהורצר ז"ל • חזוגתו מרת שרה הניה פודהורצר ז"ל

ר' יוסף וולף ז"ל • חזוגתו מרת סוסיא אניטה וולף ז"ל

***

רופין בנסאלי הי"ו

לעילוי נשמת הוריו אורמילה וצ'אנדרקאנט בנסאלי ז"ל

***

שוקי מדנס הי"ו

לעילוי נשמת הוריו אידה ושמה מדנס ז"ל

***

שרגא מילשטיין הי"ו

לעילוי נשמת הוריו הלל בן משה מילשטיין ורבקה בת יוסף לבית גולדפרייד ז"ל

***

ברטי ונטורה הי"ו

לעילוי נשמת רג'ינה (ג'ינה) ודר' אלי ונטורה ע"ה • אברהם ולואיז עוזיאל ע"ה

***

אהרון ושירה מרקוביץ הי"ו

לעילוי נשמת דוד ונחצ'ה מרקוביץ ז"ל • יצחק ולאה מאירי ז"ל

***

יעקב ויעל נויבירט הי"ו

לעילוי נשמת מנחם ויפה נויבירט ז"ל • דב ויהודית ויינברגר ז"ל

***

לעילוי נשמת שרה ומאיר נתן שטמר ז"ל

ובניהם שכנא ושמואל ז"ל שנספו בשואת אירופה

ובנם מרדכי ז"ל שנהרג במלחמת השחרור על עצמאות ישראל

***

עלם דוברונסקי הי"ו

לעילוי נשמת הוריו ישעיה ורבקה דוברונסקי ז"ל

מקורות

- נאומי ודרשות הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג זצ"ל, רבה הראשי של ארץ ישראל ומדינת ישראל, מתוך הספר "רבנות בסערת הימים", שאול מייזליש, ידיעות אחרונות 2021.
- הרב ישראל מאיר לאו, "אל תשלח ידך אל הנער", הוצאת ידיעות אחרונות, ת"א 2013.
- אנציקלופדיה של השואה, ה' כרכים, הוצאת יד ושם.
- משפטי אייכמן, נאום העד ברוך דובדבני, ירושלים, גנוך המדינה, 1962.
- "חותם", דו שבועון, גיליון המוקדש לשואה, 1964 וכן יומנה של שרה פישקין.
- מאסף השואה, משרד החינוך והתרבות, 1973.
- משפט אייכמן, נאומי התביעה, שירות הפרסומים במרכז ההסברה ירושלים, תשל"ב.
- מקורות ומחקרים על השואה, דר' אריה מורגנשטרן, אגף לחינוך דתי במשרד החינוך.
- מדנס שמחה, בסמטאות קוצק, הוצאה עצמית, רמת-גן, 1978.

* המו"ל ניסה לאתר את כל שמות וזכויות הציירים החתומים על היצירות בחוברת זו, אך לא תמיד בהצלחה.

התמונה המופיעה בעמוד זה, החותמת את מגילת השואה, היא שיקוף של מסע ההריגה הענקי שעבר העם היהודי, שרשם את פרקי האיוב האימים ביותר בתולדותיו. זוהי תמונה של ילדה אחת, חיננית ושופעת חום ותום, האוחזת בדובון האהוב שלה. זוהי הילדה פלור אלב'ו בת הארבע, ילידת העיר ווריה, עיר מקדונית קטנה ויפה, צפונית לשאלוניקי. במלחמת העולם השנייה הייתה בחלק של יוון, שהיה תחת הכיבוש הגרמני הישיר.

בחג הפסח, 1943, גורשו יהודי העיר לעיר הפלך, שאלוניקי, ומשם לאושוויץ-בירקנאו, שם סיימו פלור והוריה את חייהם. מתוך 950 יהודי ווריה, שרדו 111 בלבד. רק דף עדות ביד ושם מביא פרטים אחדים על משפחתה של פלור, שברטי ונטורה פעל להנצחתה.

כששמעה בקי שיפרוט, יוצאת טורקיה,

ציירת מחוננת המתגוררת בתל-אביב, את סיפורה של הילדה, רעד ליבה בקרבה. היא לא יכלה להחשות מול התום שנקפד שם והרגישה שעליה להנציח את דמותה של הילדה. נטלה מכחול ותחת משיכותיו ציירה דיוקן שובה לב של פלור הקטנה, כפי שראתה אותה בעיני רוחה. פלור, עם עיניים טובות וחכמות, מחזיקה בידיה דובי שהוא חברה הנאמן וכנראה היה איתה עד לרגע בו נכנסה לכבשנים, עם הוריה. לא פוגרום, לא רדיפות, לא טבח של קהילות - רק ילדה קטנה שהלכה בשקט אל מותה ושכל אשמתה הייתה שהיא בת העם היהודי העתיק.

בהשפעת פורטרט זה חבר אליי בעלה, רפאל שפרוט הנמרץ, כדי לממש את רעיון כתיבת מגילת השואה, כדי שדמויות כמו פלור תקבענה בתודעה ותשארנה עמנו.

הרעיון עצמו נבט מלכתחילה בשיחה עם יצחק מאיר ז"ל, סופר, פובליציסט ושגריר, ניצול שואה. חזרנו מפאנל בבית ספר תיכון באשקלון והסכמנו בינינו שיש תחושה עמוקה של חסך וחסר טקסטואלי שמתאים ליום השואה, ליום הקדיש הכללי בעשרה בטבת וליום השואה הבינלאומי. עכשיו, החלטנו להבשיל את הרעיון לכלל מעשה. גרסה מתומצתת וקריאה, מותאמת לימים קדושים והרי משמעות אלה, כדי שחלילה הסאגה הנוראה של השואה לא תיעלם עם השנים, עם הסתלקותם של הניצולים (אני קורא להם מנצחים) מעולמנו. כך אולי ייחרטו בתודעה הקולקטיבית והפרטית ותהיה תעודה ותהודה עמוסת לקחים על שבר בת-עמי, כפי שהתחולל שם ועל משכנות ישראל שנעקרו באחת.

תודה גדולה לעיתונאי והחוקר אליעזר היון שערך את הדברים ולנירה תובל, מנכ"לית אגודת

הסופרים, שליוותה את כתיבת המגילה.

הגווילים נשרפו, ומה יהיה על האותיות הפורחות מהן? חשוב ללקטן ולהנציחן לעד. אירועים כמו חג הפורים, לא היו נשמרים בעולם היהודי ואולי לא היו ידועים לנו כלל אלמלא "מגילת אסתר" שסיפרה את שארע שם בשושן הרחוקה.

כך גם כאן. יש צורך רב בכתיבה ועיון לגבי כל ממדי האסון שקרה ולא פחות אודות תוצאתו האופטימית והחיובית, בצורת הקמת מדינת ישראל. תוצאה הנושאת תקווה גדולה, כשהמדינה היא בית חיינו, בית שלישי שלעולם יעמוד איתנו!

מדינה היוצרת סכר אנושי מול כל ניסיון לחזור על תמונת האימים שריחפה על עם ישראל.

****

פלור הקטנה משקיפה אלינו ממרום ואומרת לנו, המחזיקים במגילה זו: האסון שלנו חייב להביא לאיחוד לבבות, להליכה של יחד ולשותפות אמת. לחיים של תקווה, אהבה, מסורת בניה ויופי אנושי.

YAD VASHEM
The Holocaust Martyrs' and Heroes' Remembrance Authority www.yadvashem.org
Hall of Names, P.O.B. 3477, Jerusalem 91034

יד ושם
רשות הזיכרון ל Shoah
www.yadvashem.org
יחיד השמות, ת.ד. 3477, ירושלים 91034

Page of Testimony דף עדות

Pages of Testimony commemorate the Jews who perished during the Holocaust - Shoah. Please submit a separate form for each victim, in block capitals. Fields in bold are mandatory.

<p>The Martyrs' and Heroes' Remembrance Law 5713-1953 determines in section 2 that: "The task of Yad Vashem is to gather into the Holocaust memorial regarding all those members of the Jewish people who led down their face, who fought and resisted against the Nazi enemy and his collaborators, and to perpetuate their names and those of the communities, organizations and institutions which were destroyed because they were Jewish."</p>			
Victim's photo <i>Please write victim's name on back. Do not glue.</i>		Victim's family name: ALBO ALVO	
Victim's first name <i>(also nickname)</i>		Maiden name: FLORUKA	
Title:		Gender: Male	Date of birth: 1939
Place of birth: <i>(town, region, country):</i>		Approx. age at death: 4	
VERIA, MACEDONIA, GREECE		Citizenship: GREEK	
First name of victim's father: AVRAHAM		Previous/other family name: ALTO	
First name of victim's mother: MARI		Maiden name of victim's mother:	
Victim's family status:	First name of victim's spouse:	Maiden name of victim's spouse:	No. of children:
Permanent residence: <i>(town, region, country):</i>		Street:	
VERIA, MACEDONIA, GREECE			
Victim's profession:		Place of work:	Member of organization or movement:
Places and activities during the war - prison/deportation/ghetto/camp/death march/hiding/escape/hesitation/combat (circle relevant option)			
Residence during the war <i>(town, region, country):</i>		Street:	
VERIA GREECE			
Circumstances of death: <i>prison/deportation/ghetto/camp/death march/hiding/escape/hesitation/combat or unknown - Shoah:</i>			
CAMP			
Place of death: <i>(town, region, country):</i>		Date of death:	
AUSCHWITZ- BIRKENAU		1943	
I, the undersigned, hereby declare that this testimony is correct to the best of my knowledge. I understand that this Page of Testimony and all the information on it will be publicly accessible.			
Submitter's first name: SIMON		Family name: FRANDES	
Street, House no., Apt.:		Previous/maiden name:	
8, LOUNDEMI			
City:		State/Zip code:	
ATHENS		14601	
Country: GREECE	I am a Shoah survivor: ☒ Yes ☐ No	My relationship to the victim: GEN. SECRETARY SHOAH VICTIM'S DESCENDANT	
During the war I was in a camp/ghetto/forest/the resistance/in hiding/had false papers:			
Date: 21 JANUARY 2008		Place: ATHENS, GREECE	Signature:

46 182

יזנתו להם בכיתו ובחומותי יד ושם... אשר לא יכיתו.
"And I shall give them in My house and within My walls a memorial and a name, that shall not be cut off." *Lam. 1:10*

2006/2007

דף עדות על פלור אלבו ב"ד ושם"